

*Mária Dobříková, Svetlana Kmecová*¹

Fenomen časa v življenju ženske skozi prizmo slovaških in slovenskih frazemov

Človek se ne rodi z izoblikovano predstavo o posameznih pomenih besede čas.² Njihove miselne vsebine se začne zavedati postopoma, pri čemer lahko z razvijanjem znanja na osnovi konkretnih izkušenj preoblikuje nekatere attribute lastnega dojemanja pojmov, ki izražajo trajanje in minevanje človeškega bivanja v okviru univerzuma. Življenje vsakega posameznika namreč ni omejeno zgolj s časom, ki ga določa njegova lastna eksistenca, pač pa tudi s konkretnimi časovno-prostorskimi okoliščinami njegovega bivanja (zgodovinsko-družbeni kontekst dobe) ter s prostorom, v katerem živi in dela (vaško : mestno okolje, versko : posvetno okolje, delovno : družinsko okolje ipd.). V tovrstnem širšem okviru bomo glede na posamezna obdobja v življenju ženske analizirali frazeme, ki skozi prizmo časovne razsežnosti odražajo njeno podobo ne samo v slovaški in slovenski frazeologiji, temveč tudi v slovaški in slovenski miselnosti, kulturi in družbi. V ta namen smo prilagodili tudi izbor virov, na podlagi katerih smo v obeh jezikih pridobili frazeološko gradivo. Postopoma analiziramo frazeme iz starejših paremioloških zbirk pa vse do frazemov iz najnovejših leksikografskih in frazeoloških del. Čas dojemamo kot kategorijo, ki izraža trajanje, se pravi naravni tok človeškega bivanja, na njenem ozadju pa s pomočjo slovaških in slovenskih frazemov določamo nekaj pomembnih mejnikov v življenju ženske, ki so v veliki, pogostokrat celo odločilni meri odvisni od njene biološke ure.

Koncepta *moški* in *ženska* imata v vsaki kulturi univerzalen, hkrati pa tudi večplasten značaj, zato na oba spola kažeta z več vidikov. V slovaščini in slovenščini obstajajo frazemi, ki na eni strani poudarjajo žensko lepoto, npr. *krásna ako anjel* : *lepa kakor angel* (*angelček*), *dievča ako ruža* (*ružička*, *lusk*, *kvet*) : *<biti> lepa kot roža* (*rožica*), *štíhla ako breza* (*briezka*, *laň*, *prútik*) : *vitka kot gazela* (*srna*); temperament, npr. *dievča ako iskra* : *dekle je kakor iskra* (*živi ogenj*); ali pa univerzalno vitalnost in popolnost ženske, npr. *aj <i> do voza*, *aj <i> do kočá*,³ *ženska in pol*.

1 Comenius University in Bratislava, Faculty of Arts, Department of Slavic Studies.

2 SSSJ1 (2006: 470–471) pri geslu *čas* navaja deset pomenov, SSKJ (1994: 95) pa štiri osnovne pomene z bogatim ilustracijskim gradivom.

3 Frazem se navezuje na žensko, ki lahko trdo dela, pa tudi dostojno, veličastno ipd. nastopa v javnosti, njegov drugi pomen pa ima splošni značaj in izraža pomen 'primeren za vsakdanjo in praznično priložnost'.

Na drugi strani pa frazemi v razmerju do moškega arhetipa izražajo drugorazreden oziroma manjvreden položaj ženske v družbi, npr. *dievča pre všetko : dekllica za vse*;⁴ *stará harfa (rafika), <stará> slipekka : stara koklja (kura); byt' hanblivý ako <stará> panna : držati se (obnašati se, vesti se) kot kmečka nevesta; plakat' (fňukat') ako <stará> baba : jamrati kot stara baba; hádat' sa (vadit' sa) ako kofy (staré baby) <na jarmoku, na trhu> : prepirati se kot branjevka ipd.⁵*

Za glavo slovaške in slovenske družine je tradicionalno veljal moški (mož). Vrednotenje ženske pa ni bilo odvisno od njenega objektivnega deleža pri skrbi za družino, pač pa ga je določalo javno mnenje in družbene norme. Delitev dela in hierarhija v gospodinjstvu sta imeli natančno določena pravila, vsako spremembo nalog pa so vrednotili negativno (Stramljič Breznik 2005: 258). Omenjena zgodovinska dejstva so se ohranila v paremiologiji obeh jezikov. V slovaščini jih najdemo na primer v *Beda tomu domovi, kde rozkazuje krava volovi; Beda tomu domu, kde muž nosí praslicu a žena palicu; Nešťastný taký dom býva, kde kohút kotkodáka a slipekka kikiríka*, v slovenščini pa na primer *Kadar ona gospodari, on pa gospodinji, je narobe svet; Kjer žena hlače nosi, si mož kruha prosi; Žena gospodar, volk mesar, enaka sreča hiši ipd.*

V frazeološka fonda obeh jezikov so se prenesli tudi drugi nenavadni položaji oziroma odnosi v sožitju moškega in ženske. O tradicionalni moški dominantnosti na šaljiv način dvomi slovaški stavčni frazem *Muž je hlava a žena krk <čo tou hlavou hýbe>*. Internacionalni frazem *nosit' nohavice*, v slovenščini *nositi hlače* s pomenom 'odločati, ukazovati, imeti glavno besedo' izraža nenavadno obliko družine, v kateri ima vodilni položaj ženska, npr. slovaško *Ona nosí nohavice v dome* proti slovenskemu *Žena (ženska) hlače nosi*. Slovenski frazem je po mnenju Janeza Kebra (2011: 1130) nastal po skrajšanju paremioloških enot *Kjer žena hlače nosi, mož redko dobro kosi; Kjer žena hlače nosi, si mož kruha prosi*. Erika Kržišnik (2008: 34) v povezavi s tem navaja, da lahko etnolingvistično povežemo nastanek frazema s patriarhalno delitvijo spolnih vlog prek oblačil kot znaka. To ugotovitev potrjuje tudi obstoj hrvaških leksikalnih različic frazema *imati (nositi) gaće* v pomenu 'biti pogumen, biti junak'. Podobno motivacijo ima tudi šaljiv frazem *nosit' klobúk (na hlave)* s pomenom 'vladati, odločati (tudi o pomembnih stvareh v družini)', kar pomensko ustreza slovenskemu frazemu *imeti prvo besedo*, pri čemer se glede na dejanski položaj lahko navezuje tako na moškega kot na žensko.

4 Danes se frazem na Slovaškem in v Sloveniji veže na oba spola, konkretnje na osebe, ki ne samo v gospodinjstvu, ampak predvsem v službi opravljajo vsa potrebna, običajna, navadno nepriljubljena dela.

5 V slovaščini tudi *klebetný (poverčivý) ako <stará> baba, zvedavý ako <stará, klebetná> baba*.

Moški potomci so bili v preteklosti v slovaškem in tudi slovenskem okolju bolj zaželeni in dragocenejši kot ženski potomci,⁶ saj so veljali za učinkovitejšo delovno silo, hkrati pa so bili zagotovilo, da se bo rod nadaljeval. Ohranitev moške linije rodu ni bila pomembna samo na podeželju, pač pa tudi med plemstvom, z izumrtjem določene moške linije rodu pa je lahko pravico do dedovanja dobil drug lastnik. V slovaščini lahko to zgodovinsko izkušnjo najdemo v knjižnem frazemu *vymriet' po meči*,⁷ kjer predstavlja sestavina *meč* simbol moči in moškosti. O pomenu, ki ga je rojstvo sina predstavljalo glavi družine, kaže tudi frazeološki sinonim, ki izvira iz ljudskega izročila, in sicer *Vymazal ho pánboh z knihy*, to pomeni 'iz knjige življenja', kakor tudi šaljivo povzemanje števila in spola potomcev *Má tri deti a štyri dievčatá* ter *Nemá deti, iba dievky*. Dandanes, ko je v ospredju predvsem skrb za zdravstveno stanje novorojenčka in ne toliko njegov spol, v Sloveniji lahko še vedno, verjetno kot odmev zgodovinskih realij, slišimo humorno ugotovitev *Vseeno je, kaj bo, samo da bo <zdrav> fantek*. Na slovaškem podeželju, pa tudi v mestnem okolju, se rojstvo hčerke oziroma večje število rojenih deklet kot fantov še danes vrednoti z besedami *...aspoň vojna nebude*,⁸ kar lahko zgodovinsko povezujemo z obveznim služenjem vojaškega roka. V časopisu Košický Korzár (19. 1. 2007) smo našli naslednje besedilo:

*Do evidencie obyvateľov tohto MÚ [= Miestneho úradu Košice III.]⁹ zapísali lani 277 detí. Z toho 130 chlapcov a 147 dievčat, takže vojna nebude.*¹⁰

Medtem ko slovenski pregovor *Kdor nima hčericice, nima solzice* kaže zgolj na večjo emotivnost in čustveno doživljanje odraščajočega dekleta, pa starejši slovaški frazeološki fond vsebuje enoto *Dievka je ako zlodej v dome*¹¹ ter osem sestavinskih in oblikoslovnih različic paremiološke enote *S dievčatom sa do desiateho roku teš, do pätnásteho češ, do dvadsiateho strež, a po dvadsiatom ďakuj (zaplat') tomu, kto ti vezme čerta (biedu, galibu, obludu, pliagu, starost', ťarchu, zlodeja) z domu*,¹² ki jasno in jedrnato izražajo tedanje mnenje o ekonomski neugodnosti ženskih potomcev za družino. Podobno miselno

6 Izkazovanje večje naklonjenosti potomcem moškega spola danes ni več tako očitno in intenzivno, kljub temu pa t. i. sinovski kult v prikriti podobi še vedno obstaja.

7 Izumrtje rodu po ženski liniji je izraženo s frazemom *vymriet' po praslici*.

8 V slovenščini: ... *vsaj vojne ne bo*.

9 Košice so po Bratislavi drugo največje mesto na Slovaškem.

10 V slovenščini: *V evidenco prebivalcev te mestne občine [= Mestne občine Košice III.] so lani vpisali 277 otrok. Od tega 130 fantkov in 147 punčk, tako da vojne ne bo*.

11 V slovenščini: *Dekle je kot tat v hiši*.

12 V slovenščini: *Z dekletom se do desetega leta veseli, do petnajstega ga češi, do dvajsetega ga čuvaj in po dvajsetem se zahvali (plačaj) temu, ki ti vzame vraga (bedo, sitnost, pošast, neprijetnost, skrb, breme, tatu) iz hiše*.

vsebino, ki kaže bolj na družbene norme, tj. tradicionalno zapletenejšo pot dekleta (ženske) v zakonski stan, na evfemističen način izražata frazeološki ustreznici *Syna kedy chceš oženiš, dievku vydáš, keď môžeš* : *Ženi sine, kadar hočeš, ženi hčere, kadar moreš*.

Znak biološko-fiziološke narave, ki ni bil povezan zgolj s časovno razsežnostjo, pač pa tudi s položajem ženske v družbi, je bilo devišstvo. Deviški stan je bil v skladu s krščanskimi predpisi in z družbenimi normami moralna nujnost ob vstopu v zakonski stan. V praksi je šlo predvsem za simbolično čistost dekleta, poročni obred pa so razumeli kot prehodni ritual v socialno odraslost ženske (Encyklopédia ľudovej kultúry Slovenska 1–2 1995: 212). Slovaška frazeologija strne največje vrednote, to so vse vrline, ugodnosti in prednosti »dekleta, zrelega za možitev«, v glagolskem frazemu *mat' všetkých päť p*, kjer okrajšava »p« pomeni šifrirano izražanje atributov 'pocivá' (nedolžna), 'pekná' (lepa), 'pracovitá' (marljiva), 'peňažitá' (bogata), 'pobožná' (pobožna). Frazem je nastal z delovanjem procesa frazeološke derivacije oziroma sekundarne transpozicije frazemov iz paremiološke enote *Panna na päť p*: *pocivá, pekná, pracovitá, peňažitá, pobožná*, katere formalni prototip je bil latinski pregovor *Sit pia, pulchra, potens, pudica, prudens*.¹³ Čeprav spada frazem *mat' všetkých päť p* v starejši fond slovaške frazeologije, pa sta njegov obstoj in prepoznavanje njegovega pomena postala izhodišče za aktualiziran sopomenski frazem, ki ga najdemo v pogovornem jeziku, in sicer <*mat'*>*tri b*, ki pomeni, da je dekle 'bohaté' (bogato), ima 'byt' (stanovanje) ter 'babičku na varovanie detí' (babico, ki pazi otroke). V sedanjosti ni nujno, da se plusi izvirnega frazema nanašajo samo na prednosti dekleta ali ženske. To dokazuje tudi ustvarjalna predstavitev znamke osebnega računalnika na spletnih straneh trgovine alza.sk:

*Laptop Acer Extensa 2510 kúpite za menej ako tristopäťdesiat Eur, napriek tomu má všetkých päť dôležitých »P«: dostatočný procesor, pamäť, pevný disk, pripojiteľnosť i prenosnosť.*¹⁴

Posebno skupino žensk, ki se jim stereotipno, velikokrat tudi neupravičeno pripisujejo določene ne ravno laskave tipične notranje in zunanje lastnosti, predstavljajo neporočene ženske oziroma ženske brez partnerja in otrok. V slovaščini se za njihovo označitev uporablja stalna besedna zveza *stará dievka (panna)*, kar ustreza slovenski zvezi *stara devica*. V povezavi z analizirano

13 V slovenščini: *Naj je pobožna, lepa, bogata, nedolžna, pametna*.

14 V slovenščini: *Prenosni računalnik Acer Extensa 2510 lahko kupite za manj kot tristo petdeset evrov, kljub temu pa ima vseh pet pomembnih »P«: zadostni procesor, spomin, trdi disk, povezljivost in prenosnost*.

časovno razsežnostjo lahko o teh ženskah rečemo, da so svoj čas (čas za poroko, čas za rojstvo otrok) zamudile. Če je moški ostal samski, ženska pa samska, so v preteklosti to povezovali s čudaštvom, pa vendar je imela neporočena ženska v življenju težji položaj kot neporočeni moški, saj je bila materialno odvisna od sorodnikov. Njen družbeni status je bil zelo nizek, v nekem smislu pa je za družino predstavljala breme, prim. npr. slovaški frazem *Stará dievka ako krosná v dome zavadzia*.¹⁵ Slovaški frazeološki fond v povezavi s staro devico razpolaga tudi s starejšim, vendar še zelo rabljenim frazemom *ostat' na ocot*.¹⁶ V slovenščini je ekvivalent frazem *dekle je občepelo (obsedelo)*, ki se uporablja tudi v splošnejšem pomenu. S konceptom stare neporočene ženske je povezan tudi frazem *večna devica*, vendar slovaške ustreznice *večná panna* ne najdemo v slovarjih. Omenjeni frazem je v slovaščini razširjen in se pogosto uporablja, ne izraža pa samo fiziološke strani ženske, ki jo je doletela takšna usoda, ampak tudi njen značaj.¹⁷ V slovenščini najdemo tudi frazem *zarjavela devica*, ki ima podobno semantiko. Negativne asociacije, ki se v mislih ljudi povezujejo s podobo neporočene ženske, so razvidne tudi iz slovaške paremiološke enote *Dvere vrždia ako starej dievky čížmy*.¹⁸

Vstop v zakonsko zvezo je bila pomembna prelomnica v življenju ženske, in sicer z družbenega vidika (pridobila je status žene), kakor tudi z biološko-fiziološkega vidika, saj je bil v preteklosti povezan z izgubo devištva, torej s spremembo dekleta v žensko. Zakon se v jeziku pogostokrat razume kot lastnina, kar nazorno prikazujejo tudi naslednje besedne zveze *zobrat' si (vzít' si) za muža (za ženu) niekoho, byt' svoji*, v slovenščini *vzeti koga za ženo, dátí komu hčer za ženo* ipd., kar nedvomno kaže na to, kako so ljudje dojemali ta dogodek.

V obeh obravnavanih jezikih najdemo večje število frazemov, ki odražajo prav dogodek sklenitve zakonske zveze. Gre na primer za enote *íst' pred oltár (k oltáru) : iti (stopiti) pred oltar*, slovenska ustreznica se je kasneje prenovila v obliko *stopiti pred matičarja* oziroma *iti na magistrat*. Sem lahko uvrstimo frazeme, ki kažejo tudi na negativne strani zakonske zveze, predvsem resničnost, da moški pogosto zakon razumejo kot breme, npr. *manželské jarmo : zakonski jarem, navliecť (založit' si, dostat') na krk <manželský> chomút, skočiti v zakonske ojnice* itd. Izključno ženski pogled, ki je povezan z vstopom v

15 V slovenščini: *Stara devica je v hiši ovira kot (so) statve*.

16 V slovenščini: *ostati samo za kis*.

17 V slovaškem korpusu najdemo primer *Požehnanost' predstiera, srdcom i telom večná panna*.

18 V slovenščini: *Vrata škripajo kot škornji stare device*.

zakonski stan, izražata leksikalni različici slovaškega frazema *dostat' sa pod čepiec* ter *príst' pod čepiec*, ki sta v tesni povezavi z običajem, ko so nevesti po polnoči sneli venček ali parto¹⁹ z glave, del njene noše pa je postal simbol poročene ženske – posebno pokrivalo – čepiec (slovensko peča). V frazeološkem fondu slovenskega jezika nismo našli podobnega frazema, v slovaščini pa se sestavina čepiec, ki izraža simbol ženskosti, v frazemih tega pomenskega polja pojavlja razmeroma pogosto, npr. *dostat' niekoho pod čepiec* 'poročiti (dekle, hčer)', *byť pod čepcom* 'biti poročena', pa tudi *hotovit' čepiec* v pomenu 'pripraviti balo za dekline'. Informacijo o tem, da je bila nevestina priprava na poroko zapleten in časovno zahteven proces, najdemo tudi v primerjalnih frazemih *chystat' sa (hotovat' sa) ako mladá nevesta*, *chystat' sa (hotovat' sa) ako nevesta na svadbu*. Prav tako je v slovenskem frazeološkem fondu frazem s sestavino *nevesta*, in sicer *držati se (obnašati se, vesti se) kot kmečka nevesta* 'obnašati se sramežljivo'.²⁰

V slovaški in slovenski frazeologiji so našli svoje mesto tudi nezakonski odnosi moškega in ženske, in sicer *žit' na kope (na divoko)*, *(žit' spolu na vieru) na vere, len tak*, *pod vrbou zosobášení*; *živetí na koruzi (koruznici)*, *živetí v divjem (koruznem) zakonu* ipd.

Naslednja prelomnica v življenjskem ciklu ženske je materinstvo. Dejanska vrednost ženske je bila dolgo časa odvisna od tega, ali je bila sposobna roditi možu potomce. Zakon, v katerem ni bilo otrok, je veljal za neizpolnjen, zato je bilo na Slovaškem eno izmed prvih voščil, ki so jih zaželeli svatje mlado-poročencema, prav voščilo *Do roka proroka*, v Sloveniji pa na primer *Bog vama daj dosti otrok in malo nadlog*. V preteklosti je bila ženska pri porodu velikokrat v življenjski nevarnosti, kar je razvidno tudi iz slovaške paremiološke enote *Žena, keď rodí, je jednou nohou v hrobe*.²¹

Frazeme iz pomenskega polja 'materinstvo' lahko razdelimo na dve skupini. V prvo skupino spadajo enote, ki izražajo dejstvo, da je ženska noseča. Na eni strani so to internacionalni frazemi *byť v inom (druhom, požehnanom) stave* : *biti v drugem (blagoslovljenem) stanju*; *nosit' dieťa pod srdcom* : *nositi otroka pod srcem*; *dieťa je na ceste* : *otrok je na poti*; *byť v nádeji (úfnosti, očekávaní)* : *biti v <veselem> pričakovanju*, na drugi strani pa gre za originalne enote,

19 Parta je okrašen trak za okoli glave, ki jo je v preteklosti nosilo odraslo samsko dekle.

20 Več o frazemih, ki se nanašajo na položaj ženske v zakonu, glej Kmecová, Svetlana (2015): Podpira ženska tri vogle hiše? *Jihoslovanská frazeologie v kontrastivním aspektu*. Brno: Masarykova univerzita (v tisku).

21 V slovenščini: Ženska, ki rodi, je z eno nogo v grobu.

ki izvirajo iz ustnega ljudskega izročila in se pojavljajo predvsem v narečjih, danes jih skoraj ne uporabljamo več. Taka sta na primer slovenska narečna frazema *imeti ukrivljen predpasnik*²² ter *najesti se trafojina (trafoje, tenteline)*.²³ V drugo skupino uvrščamo frazeme s pomenom 'roditi'. Ti frazemi pogosto na evfemističen način izražajo dejstvo rojevanja, npr. *dostať sa do Ríma : iti v Rim; pec sa im poválala : peč se je podrla*. V nekaterih primerih odražajo tudi kulturo rojstva,²⁴ npr. *íst' (dostať sa) do kúta (do postiel'ky, za plachtu) : biti v <otroški> postelji*. Eksplicitno izražanje časa najdemo v frazemih s pomenom 'približal se je porod, prišel je čas poroda', in sicer v frazemih *naplnili sa jej dni : bliža se ji njen čas* ali pa v slovaški enoti *<prišla jej> t'ážká hodinka*.

V preteklosti se je največ otrok rodilo v zakonski zvezi. Če je prišlo do odstopa od norme, so ljudje razumeli to kot nekaj nezaželenega in obsodbe vrednega, kar dokazujejo slovaški frazemi s pomenom 'zanositi izven zakonske zveze ali pred njeno sklenitvijo' *íst' pred zvonéním do kostola, dostať sa pod čepiec bez svadby, rybku (vtáčka) zjedla, Mala partu, vzal ju čert* ipd. O izgubi devištva kot posebni (časovni) prelomnici v življenju ženske v obeh obravnavanih jezikih implicitno govorijo enote *stratiť zelený vienok (veniec), príst' o veniec : izgubiti venček (krancelj)*, saj je bil znotraj tradicionalne kulture najpomembnejši dogodek v življenju dekleta simbolična defloracija mladenke v obliki snetja venca z glave, s čimer je postala polnopravna članica družbe, njen položaj znotraj dane skupnosti pa se je s tem popolnoma spremenil.

Poleg samskega dekleta (device), poročene ženske (žene) in stare device (ženske brez partnerja in otrok), poznamo tudi arhetip (stara) baba,²⁵ ki je v primeru, če imamo v mislih njen zakonski stan, lahko poročena ženska, stara devica in vdova. S časovnega vidika gre za »jesen« v življenju ženske. Dušica Kunaver (2007: 42) piše, da so naši predniki verjeli, da ženska v določenih situacijah prinaša nesrečo (tako ni smela nikoli – ali pa vsaj ne na prvi dan novega leta – prva vstopiti v hišo, saj bi to lahko prineslo nesrečo v družini), pri čemer je v primeru stare ženske, babe, to veljalo še dvakrat bolj. Pripisovali so ji različne negativne lastnosti, kot so obrekovanje, sovraštvo, hudobija, vtikanje v tuje zadeve, grdota, nagnusnost, radovednost. Zadnje izmed navedenih lastnosti najdemo v frazemu *zvedavý ako <stará> baba*. Primerjalni slovaški

22 Gl. <http://www.gottschee.de/Datein/Erzaehlung/Web%20Slowenisch/Wilhelm%20Tschinkel/18.htm>.

23 Gl. Marc Bratina (2009: 240).

24 Več o kulturi rojstva glej Rožman (2004).

25 Upoštevali smo prvega izmed pomenov, ki ga pri leksemu *baba* navajata SSSJ1 (2006: 202): pog. 'stara ženska' in SSKJ (1994: 30): slabš. 'ženska, navadno starejša'.

frazem *plače (fňuká) ako baba*, ki nosi pomen 'zelo jokati', ima ustreznico v slovenskem primerjalnem frazemu *jamrati kot stara baba*, ki ga sicer ne najdemo v slovenskih slovarjih, dokazuje za to, da se frazem aktivno uporablja, najdemo na spletnih straneh. Intenzifikacijski primerjalni del *stará baba (stara baba)* je v obeh obravnavanih jezikih sestavina drugih primerjav *kašlat' (sedieť, stenat') ako stará baba, ruky sa mu trasú ako starej babe; jokati kot stara baba, obnašati se kot stara baba* itd. Sestavina <stará> baba je pogosto zastopana tudi v paremioloških enotah, npr. *Kam čert nechce, <tam> pošle starú babu : Kamor si hudič sam ne upa, pošlje babo. Že prej omenjeno domnevno prepričanje, da lahko ženske prinašajo nesrečo oziroma neprijetnosti, je izraženo tudi v slovenski paremiološki enoti *Babe se zbirajo, dež bo*.*

Frazeologija kot rezultat življenjskih spoznanj in življenjske modrosti številnih generacij ima kulturno vrednost, ki je izraz mišljenja, moralnega profila, temperamenta, življenjskega sloga, pa tudi duhovne in materialne kulture dane jezikovne skupnosti. Na podlagi analize frazemov, ki so povezani s pomembnimi usodnimi mejniki v življenju ženske, lahko sklenemo, da so se predniki Slovkov in Slovencev zavedali, kakšno vlogo ima ženska pri zagotavljanju obstoja in delovanja družine, gospodinjstva, pa tudi celotne družbe. Večina enot, velikokrat prav zaradi družbenih tabujev, odraža osnovne biološke in socialne povezave v življenju ženske na evfemističen način, v pretežni meri pa predstavlja status ženske v luči socialno-družbenih vrednot v preteklosti. Prav tako je pri večini analiziranih frazemov, ki se nanašajo na položaj ženske v okviru slovaške in slovenske družbe, opazna enaka motivacija njihovega nastanka, na katero je v veliki meri vplivala krščanska naravnost in z njo povezane določene moralne, etične in družbene norme, prav tako pa tudi podobne zgodovinske izkušnje ter gospodarsko-ekonomski pogoji v obeh državah.

Viri in literatura

- BEŇOVÁ, Kamila, 2010: Žena v tradičnej kultúre Slovenska: menštruácia, panenstvo, materstvo (so zameraním na nečistotu a tabu). *AntropoWeb* 3. 161–168. URL: http://antropologie.zcu.cz/webzin/public/journals/1/cela_cisla/2010/antropowebzin_3_2010.pdf.
- BOJC, Etbin, 1987: *Pregovori in reki na Slovenskem*. Ljubljana: Državna založba Slovenije.
- Encyklopédia ľudovej kultúry Slovenska 1–2*, 1995. Ján Botík, Peter Slavkovský (ur.). Bratislava: Veda.
- FINK ARSOVSKI, Željka et al., 2006: *Hrvatsko-slavenski rječnik poredbenih frazema*. Zagreb: Knjigra.

- Gigafida = Korpus Gigafida. URL:<http://www.gigafida.net/> (vpogled: 17. 3. 2015).
- HABOVŠTIAKOVÁ, Katarína, KROŠLÁKOVÁ, Ema, 1996: *Frazeologický slovník. Človek a príroda vo frazeológii*. Bratislava: Veda.
- KEBER, Janez, 2011: *Slovar slovenskih frazemov*. Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU.
- KNIGHT, Chris, 1996: Taboo. Alan Barnard, Jonathan Spenser (ur.): *Encyclopedia of Social and Cultural Anthropology*. London: Routledge. 814–817. URL: http://ethnoproject.ru/sites/ethnoproject.ru/files/Encyclopedia_of_Social_and_Cultural_Anthropology.pdf.
- KOCBEK, Fran, ŠAŠELJ, Ivan, 1934: *Slovenski pregovori, reki in prilike*. Celje: Družba Sv. Mohorja v Celju.
- KOVAČEVIČOVÁ, Soňa, 1998: Postavenie a právo žien v Uhorsku. *Žena z pohľadu etnológie*. Bratislava: Katedra etnológie Filozofickej fakulty Univerzity Komenského. 14–19.
- KOVAČIČ, Mojca, 2002: »Prijazne, pobožne, skromne, čednostne in plemenite« – Kako je Paolo Santonino videl in opisal ženske in kako so ženske dejansko živele. *Zgodovinski časopis* 56/1–2. 95–132.
- Krátky slovník slovenského jazyka*, 2003. Ján Kačala, Mária Pisárčiková (ur.). Bratislava: Veda.
- KRŽIŠNIK, Erika, 2005: Frazeologija v luči kulture. *Večkulturnost v slovenskem jeziku, literaturi in kulturi. Zbornik predavanj*. Ljubljana: Center za slovenščino kot drugi/tuji jezik, Univerza v Ljubljani. 67–81.
- KRŽIŠNIK, Erika, 2008: Viri za kulturološko interpretacijo frazeoloških enot. *Jezik in slovstvo* 53/1. 33–47.
- KUNAVER, Dušica, 2007: *Slovenske rečenice: za uho si jih zapiši*. Ljubljana: samozal. D. Kunaver.
- MARC BRATINA, Karin, 2009: *Izražanje abstraktnega v slovenskih istrskih govorih*. Doktorska disertacija. Ljubljana: Filozofska fakulteta.
- MLACEK, Jozef, ĐURČO, Peter et al., 1995: *Frazeologická terminológia*. Bratislava: Stimul.
- ROŽMAN, Irena, 2004: *Peč se je podrla! Kultura rojstva na slovenskem podeželju v 20. stoletju*. Ljubljana: Slovensko etnološko društvo.
- Slovenský národný korpus. URL: <http://korpus.juls.savba.sk/> (vpogled: 17. 3. 2015).
- SSKJ = *Slovar slovenskega knjižnega jezika*. 1994. Ljubljana: DZS.
- SSSJ1 = *Slovník súčasného slovenského jazyka. A–G*. 2006. Klára Buzássyová, Alexandra Jarošová (ur.). Bratislava: Veda.
- SSSJ2 = *Slovník súčasného slovenského jazyka. H–L*. 2011. Klára Buzássyová, Alexandra Jarošová (ur.). Bratislava: Veda.
- STRAMLJIČ BREZNIK, Irena, 2005: Družina v slovenskih pregovorih in frazemih. Erika Kržišnik, Wolfgang Eismann (ur.): *Frazeologija v jezikoslovju in drugih vedah*. Ljubljana: Filozofska fakulteta, Oddelek za slovenistiko. 251–266.
- Synonymický slovník slovenčiny*, 2004. Mária Pisárčiková. Bratislava: Veda.
- ZÁTURECKÝ, Adolf Peter, 2005: *Slovenské príslovie, porekadlá, úslovie a hádanky*. Bratislava: Slovenský Tatran.